

การพยาบาล สุขภาพจิตและจิตเวช

(เล่ม ๑)

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วันดี สุทธิรังษี

รองศาสตราจารย์ ถนอมศรี อินทนนท์

ดร.ศรีสุดา วนาลีสิน

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วันดี สุทธิรังษี
รองศาสตราจารย์ ถนอมศรี อินทนนท์
ดร.ศรีสุดา วนาลีสิน

ปีที่พิมพ์ : 2559

ISBN : 978-616-271-360-6

จำนวน : 300 เล่ม

จัดทำโดย : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

โรงพิมพ์ : บริษัท นีโอพอยท์(1995) จำกัด

NEO POINT (1995) CO.,LTD.

1/59 ถ.ราษฎร์อุทิศ ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

คำนำ

ตำราหลักเรื่อง การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชเล่มนี้ เกิดจากความ
มุ่งมั่นตั้งใจของคณาจารย์ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่จะเรียบเรียงตำราหลักเพื่อนำเสนอความรู้พื้นฐาน
ทางการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต สำหรับนักศึกษาพยาบาลหลักสูตร
พยาบาลศาสตรบัณฑิต และพยาบาลผู้สนใจทุกคน ที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติ
การพยาบาลแก่ผู้ใช้บริการด้านสุขภาพจิตและจิตเวช เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย 6 บท
คือ แนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การบำบัดทาง
การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การพยาบาลผู้ที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิต ผู้ที่มีปัญหา
สุขภาพจิต และ ผู้ที่มีปัญหาทางจิตเวช การพยาบาลผู้ป่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น
 ตลอดจนกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

คณาจารย์ภาควิชาการพยาบาลจิตเวชขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.
ดาราวรรณ ต๊ะปินตา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่รองศาสตราจารย์
ดร.ยาใจ สิทธิมงคล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ รองศาสตราจารย์
ดร.สมพร รุ่งเรืองกรกิจ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้ความ
อนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ และช่วยให้ตำรา
หลักนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ ในการสนับสนุนทุน
ผลิตตำราหลักจำนวน 2 เล่มโดยเล่ม 1 มีเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดพื้นฐานการพยาบาล
สุขภาพจิตและจิตเวช การบำบัดทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การพยาบาลผู้
ที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตและผู้มีปัญหาสุขภาพจิต

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำราหลักเล่มนี้ จะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลและ
พยาบาลทั่วไป เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสำคัญทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิต
เวชและสามารถนำไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชได้

สาขาวิชากรพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายนามผู้เรียบเรียง

รศ.ดร.วันดี สุทธิรังษี

Ph.D.(Nursing)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.วินีภาคุณันท์ คงสุวรรณ

Ph.D.(Nursing)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศศ.ทิพย์ภา เชษฐ์เขาวลิต

วท.ม.(พยาบาลศาสตร์)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.วิภา คั่นฉ่อง

Ph.D.(Nursing Science)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รศ.ณอมศรี อินทนนท์

กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.อรุวรรณ หนูแก้ว

Ph.D.(Nursing)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.ศรีสุดา วนาถิ์สิน

บร.ต.(การพยาบาล)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.ขวัญจิต มหาภักดีคุณ

พย.ต.(พยาบาลศาสตร์)

ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	แนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	1
	แนวคิดสุขภาพจิตและความผิดปกติทางจิต	3
	การใช้เครื่องมือคัดกรองปัญหาสุขภาพจิต	23
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	33
	ลักษณะและขอบเขตของงานสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช	53
2	การบำบัดทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	65
	การใช้ตนเองเพื่อการบำบัด	67
	สัมพันธภาพเพื่อการบำบัดและการสื่อสารเพื่อการบำบัด	77
	การให้การปรึกษา	97
	จิตบำบัดรายบุคคลและรายกลุ่ม	105
	การบำบัดทางกาย	115
	การบำบัดด้วยสิ่งแวดล้อม	129
	การจำกัดพฤติกรรม	135
3	การพยาบาลผู้ที่มีภาวะเสี่ยงด้านสุขภาพจิตและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต	141
	การพยาบาลผู้ที่มีความวิตกกังวล	143
	การพยาบาลผู้ที่ประสบภาวะสูญเสียและเศร้าโศก	153
	การพยาบาลผู้ที่อยู่ในภาวะวิกฤตและภาวะฉุกเฉินทางจิตเวช	163
	การพยาบาลผู้ที่มีภาวะฆ่าตัวตาย	179
	การพยาบาลผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงและพฤติกรรม	
	การทำลายตนเอง	189

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบ เกี่ยวกับการทำจิตบำบัด	107
2	หลักการ และ กระบวนการทำจิตบำบัดรายบุคคลและ รายกลุ่ม	108
3	บทบาทพยาบาลในการทำจิตบำบัดรายบุคคลและราย กลุ่ม	112

บทที่ 1

แนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาล สุขภาพจิตและจิตเวช

บทที่ 1 แนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช เป็นการพยาบาลสาขาเฉพาะที่เน้นการดูแลผู้ที่มีปัญหาด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม อันเกิดจากสาเหตุทางจิตใจหรือทางกาย ซึ่งการดูแล จะเป็นไปได้ดีนั้น ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ซึ่งครอบคลุมแนวคิดสุขภาพจิตและความผิดปกติทางจิต การใช้เครื่องมือคัดกรองปัญหาสุขภาพจิต ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ตลอดจนลักษณะและขอบเขตของงานสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช

แนวคิดสุขภาพจิตและความผิดปกติทางจิต

รองศาสตราจารย์ถนอมศรี อินทนนท์

แนวคิด

สุขภาพจิตประกอบด้วย สภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ และปัจจัยสนับสนุน ให้บุคคลมีสุขภาพจิตดี ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิตมีทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน การตรวจสภาพจิตเป็นการค้นหาความผิดปกติทางจิตกระทำได้โดยวิธีสังเกตและการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ควรมีสถานที่เป็นส่วนตัวเพื่อให้สะดวกที่จะเปิดเผยเรื่องราว และควรสัมภาษณ์ผู้ป่วยตามลำพังโดยไม่มีบุคคลอื่นอยู่ด้วย ผู้สัมภาษณ์ควรสนใจผู้ป่วยและปัญหาของผู้ป่วย

การจำแนกโรคทางจิตเวช ที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน มี 2 ระบบ คือ การจำแนกโรคที่พัฒนาโดยสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน และการจำแนกโรคขององค์การอนามัยโลก ความผิดปกติทางจิตที่พบบ่อย ได้แก่ โรควิตกกังวล โรคจิตเภท และโรคจิตอื่น ๆ โรคสมองเสื่อม ภาวะสับสนเฉียบพลัน โรคอารมณ์แปรปรวน ความผิดปกติทางด้านบุคลิกภาพ โรคจิตที่เกิดจากการใช้สารเสพติด ความผิดปกติทางเพศ ความผิดปกติทางการกิน ความผิดปกติทางจิตเวชเด็กและวัยรุ่น

วัตถุประสงค์

เมื่อเสร็จสิ้นการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้เรียนสามารถ

1. บอกความหมายของสุขภาพจิตได้ถูกต้อง